

Heikki Turunen Rautavaara-päivillä

”Rautavaara on rautaa”

– Ollos tervehditty, rautainen Rautavaara! Vai pitäiskö sanna kuin Simpauttaja, jotta ”ei mitään tervettä, ei muuta hojohojo!”

Ihan ensimmäiseksi terveisiä Siposten sukujuhlasta tuolla teijän Metsäkartanossa. Olen äidin puolelta nimittäin Siposia. Mukavaa oli ja myöhään meni, kuten varmaan päällekin näkyy. Ja teijän hienojen kesäpäivien päätösjuhlan juhlapuhe olisi pijettava. Vieläpä paikkakunnalla, jonka kanssa mulla ei ole ollut käytännössä muuta tekemistä kuin oleminen läsnä kesäteatterin Simpauttajan ensi-illassa muistaakseni 70-luvun lopulla ja kertausharjoituksissa Sotinpurolla 80-luvulla. Enkä tiijä siitä muuta kuin että se on samallinen maaliman vähättelevä komeiden vaarojen ja korpien pitäjä kuin nykyinen asuinpaikkani Juuka, yli kaksi kertaa pienempi vain asukasluvultaan. Vielä tiijän jotta täällä on Tiilikan kansallispuisto, ja että Suomen sodan karjalainen kansallissankari Olli Tiainen oli sieltä kotoisin.

Siinäpä ne tietämykset Rautavaarasta sitten ovatkin tällä juhlapuheen pitäjällä.

Mikähän se tästä sitten tekisi nimenomaan ’juhlapuheen’. Pelkkä minun paikallaolo siihen tuskin riittää. Minä kun en ole edes mitään juhlapuheen pitäjätyyppiä, jonka pitäisi olla juhlallinen ja arvokas, pönäkkä herra, joka panee yleisön haukottelemaan ja seuraamaan puheen sijaan sitä, miten paksu paperinippu puhujan eessä madaltuu, ja arvelemaan kelloa vilkuillen, että eikö se jo ala lopetto, jotta päästäs seuraavaan ohjelmaan.

Tanakkahan mie oon, vaan en pönäkkä. Yleensä immeiset nauraa puheilleni. Ei hauskuuteni vuoksi, vaan tahattomalle komiikalle, joka syntyy kun koetan pitää juhlapuhetta. Turusen ämmän vokkalopoika, periaatteessa tavallinen ujo ja oppimaton maanmölli.

– Kyllähän sitä tuolla halakopinnoin välissä möskytään, vaan kun pitäs puhe pitää, niin ei meino tuolla mittää. Proteesi lonksaa ja hiki valuu. Jännittäessäni yleisön eessä minä vielä vähä änkytän ja syön sanojani. Varmaan tulikin sen takia kirjailija, kun oon niin onneton ja huvittava puheenpitäjä.

No nyt on alkulitviikit pietty ja voin sanna kun yks Ryönin Otto, erittäin hijas ja sana kerallaan puhuva mies, joka jaaritteli puoltoista tuntii ja sanoi: ”Ja. Sitten. Seuraavaksi. Pääsemmekin. Asiaan.”

Toki olen kuullut Rautavaarasta. Muun muassa appivainaa kerskahteli aina olemisestaan 'uutena ollessaan' elikä nuorena savotassa tahi ojilla "Rautavaaran salolla". Jostain syystä itseään suuren maaliman eläjinä pitävät juukalaiset yleensäkin käyttävät Rautavaaraa jopa Kaavia useammin esimerkkinä tyypillisestä hirveestä salosta. "No tuolta Kajjoosta persiistä, samallaista korpee kun Rautavaara", sanoi eräskin Juuan läntiseltä saloseudulta ollut tuttava, kun kysyttiin mistä hän oli kotoisin. Usein siihen vielä liittyi jotenkin vähättelevä kädenhuitaisu sinne päin. "Tuolta helevetin kuusesta..."

Olispa hauska kuulla, mitä rautavaaralaiset sanoo Juuasta ja juukalaisista. Ei vain olisi kuten ilmeni kerran Kaavilla, kun olin pitämässä siellä kirjallista matineaa. Sanoin kaikessa ystävytydessä, jotta tiijättäkö työ jotta Juuassa teitä sanotaan "raakkikaavilaisiksi marjarosvoloiksi". No joku ukko peräpenkillä nousi heti pystyyn ja sanoi yhtä ystävällisesti, jotta on se heillä yksi sanonta Juuasta: "Jos mies ei mistään muuvalta akkoo saa, niin aina Juuasta löytyy, naiset on niin höveleitä ja alhainen vaatimustaso miehen suhteen."

Yleisöllä oli hauskaa. Tiesivät tietysti jotta kirjailijavieraan eukko on Juuasta, ei oo raukka saanu muuvalta akkaa. Sen verran on kunnoton mies.

No otinhan minä kyllä sitten vähä selevää Rautavaarasta, kerran juhlapuhujaksi manasivat ja lupauvuin – muistamatta jotta täällä on edellisenä päivänä Siposiin sukukinkerit. Ja herra Google – kukas muukaan – kertoi, jotta nykyoloissa suorastaan äveriäs kunta: tilinpäätös männävuonnakin yli 1,5 miljoonaa ylijäämäinen. Hyväihme rikkaampihan työ saloneläjät täällä ootta kun Juuka tuolla etelän rintamailla: se pystyy korskumaan vain sillä jotta ei ollut tilinpäätös paljo yhtään alijäämäinen.

Ette työ lainaisikki Juuka-rukalle muuvatta parisatatonnista? Olisi mukava viijä viikon päästä semmosia terveisiä Juuan kotiseutupäiville eli Ellinpäiville – jossa minulla taas määrä pitää juhlapuhe. En virkkaisi Siposten sukujuhlista mitään, joten en täysin valehtelisi sanoessani puhujanpöntöstä jotta Rautavaaralla ne vain lihapadat ruplattaa ja virtaa olut ja viini, ei köyhä kansankirjailija ja 'Juuan vävy' millään iliman pohmelloo selevinnä niihen kynsistä. Loppuu Juuka-Cityssä puhheet Rautavaaran korvesta.

Muutenkin sain netin Rautavaara-sivuilla kuvan, jotta ihan hyvin menestyvä pieni mutta pippurinen pitäjä – ongelmana vain väkiluvun pieneneminen, mikä sekään ei johdu niinkään väestön poismuutosta kuin syntyvyyttä suuremmasta kuolleisuudesta. Se johtuu suh-

teellisen korkeasta keski-ikästäkin, mutta toisaalta todistaa, jotta rautavaaralaiset ovat tyytyväisiä Rautavaaraansa, ovan toinperään ”pihkassa kotiseutuunsa” – niinkun näiden päivien teema kuuluu.

Oikein. Hienoa. Senkö hiijestä pärjäämisenne ja rakkautenne Rautavaaraa kohtaan sitten johtuneekin. Toiselta puolen en ihmettele sitä yhtään, kun katson tämän karunkomean vaarojen pitäjän siintäviä saloja ja sinisiä järvenselkiä, ja luen sen historiaa, yhtä raskasta kuin kaikkien muidenkin idän korpipitäjien ja rajaseudun pitäjien historia – vuosisatoja kestänyttä työtä ja raadantaa toimeentulon saamiseksi erittäin ankarissa puoliarktisissa oloissa, taistelua Olli Tiaisen tavoin milloin lännestä, milloin idästä hyökännyttä valloittajaa vastaan.

Mutta raskas historia ja koettelemukset, taistelu yhteisiä vihollisia – puutetta ja nälkää ja vilua ja maan ja taivaan petoja ja piruja vastaan – tunnetusti yhdistää ja vahvistaa kansaa lujemmin kuin liian helpot olot ja itsestääselvänä hyvänä lankeava leipä ja manna ja hunaja. Ne pakottavat terveen maalaisjärjen käyttöön ja neuvokkuuteen, mikä jää ajan mittaan geneihin ja siirtyy seuraaville sukupolville.

Siitä on maailmalla yllin kyllin todisteita: en pidä sattumana, että yksistään hyisen ilmaston ja karun maaperän takia aina tiukimmilla olleet pohjoiset rodut, pohjoismaat, ovat nykyään kehityksessä ja hyvinvoinnissa eturivin maita maailmassa. Puhutaan jopa ”pohjoismaisesta hyvinvoinnista, pohjoisista kansankodeista.” Sen aseman luulisi kuuluvan automaattisesti esimerkiksi öljyn ja kullan maille tai etelän palmurantojen maille jossa on ikuinen kesä ja ruokaa kerätään puista. Mutta ei, siellä kuollaan nälkään ja ollaan kehitysapujen varassa, kun taas jossain Suomen korvessa Rautavaaralla syyvvään harva se päivä. Täälläkin paistaa hyvinvoipia kesäisen punakoita naamoja tuvan täyveltä kuin aurinkoja.

Sanonta ”kärsimykset jalostavat” on etuoikeutettujen vallanpitäjien suosima karmea ja julma tapa usuttaa raatajakansaa jaloon nöyryyteen, yhä suurempaan työmäärään yhä pienemmällä palkalla heidän rikastamiseksi. Mutta sanoisin että kärsimykset ja uhrin oman isänmaan ja kotiseudun puolesta tuntuvat lisäävän sen arvoa. Saavat ihmisen tosiaankin rakastumaan siihen ja velvoittavat ponnistelemaan vastakin kaikin keinoin sen säilymisen ja toimeentulon ja sen ihmisen puolesta. Ja sen puolesta, että se huomattaisiin muuallakin maailmassa, se saisi kansakunnan yhteisten varojen jakajilta ansaitsemansa kelvollisen

asuinpaikan kohtelun. Ja – mikä tärkeintä – nuoret eivät niin vähättelisi syrjäistä ja maatiaista kotiseutuaan ja lähtisi hölökyilemään muille maille niin kauan kuin sieltä suinkin löytyy työtä tai yrittämisen mahdollisuuksia.

Eikä ne lähde, ei ainakaan ne nuoret, joilla on taistelija- ja raatajaesi-isien ja selviytyjien geeniperimä ja siten myös heidän neuvokkuutensa ja tunteva ja rohkea sydämensä ja kiintymys omiin juuriinsa, omaan luontoon ja kulttuuriin.

Sellainen ei hevin luovuta. Kaikista historian kauhuista selvinneet edelliset sukupolvet ovat työhön ja taisteluun innostava esimerkki. Selviytyminen oman ajan vaikeuksista haaste – pelkurit ja muodin mukaan höyrähtäneet raukat vain menköhöt merten taa pilaantumaan, sanon minä, niin kliseeltä kuin se kuulostaakin. Ja puhe isänmaallisuudesta ja kotiseuturakkaudesta tuntuu vanhanaikaiselta, impivaaralaisuudelta tänä väärän kansainvälisyyden aikana – lähinnä suuren rahan ja vallan saalistajien suosiman globalisaation, integraation ja urbaania elämäntapaa yliarvostavan modernisaation aikana (pahus, niin hienoja sanojakin että meinaa kieli mennä solmuun).

Itse, jos kuka, tiedän, mistä puhun. Olenhan kahden sodan veteraanin, vaikeavammaisen sotainvalidin ja raivaajan poika, kuulun suuriin ikäluokkiin, ja lähtöisin aivan samallaisesta harvaanasutusta korpipitäjästä kuin Rautavaara, eli Pielisjärveltä, Suomen kauneimmaksi paikaksi mainitun Kolin pitäjältä – tai sanottakoon nyt kohteliaana kylävieraana jotta toiseksi kauneimmaksi, Rautavaaran ja Tiilikan jälkeen.

Herkin ja omaksuvaisin lapsuuteni sattui jälleenrakentamisen ja siirtokarjalaisten asuttamisen vuosille. Toisinsanoen kasvoin ympäristössä, missä kesät olivat täynnä rakentamisen ja raivuun ääniä, katerpillarin ärinää raiviolla, kantopommien jysähdyksiä, sirkkelisahan ulinoita, lautojen läiskettä, vasaranpauketta, kirveen jyskettä, sahojen siikutusta, soranluojien lapioiden kahahtelua – varmaan tuttuja ääniä teillekin. Vaarat ja järvet olivat sinisinä raivuiden ja kulopalojen savuista. Minne vain katsoit, vaaranrinteillä ja peltoraivojen ja kannokoiden reunoilla näkyi valkeita uudistaloja. Pihkakellot hirsien kupeilla ja pystyaitojen aidaksissa kiilsi auringonpaisteessa kuin läpikuultavat kultapisarat. Ahomansikat ja mesikat palokannon kupeella kaunistivat mejän lapsensilmissä sellaisiakin asioita kuin sotainvalidi-isän verioksennus peltotyömaalla, tai äidin huokaukset ja itkut, kun työtä oli liian paljo.

Minusta höpelöstä, jota naapurin kuulu kuvanveistäjäemäntä, pohjoissavolainen, Viere-
mällä syntynyt Eeva Ryynänen koulutti taiteilijaksi – se oli tavattoman kaunis ja urhea ja
puhdas maailma juuri työläydessään ja vaivoin sodan hirmuista selvinneiden ihmisten
ponnistelun takia. Taivaskin tuntui olevan sinisin ja korkeimmalla ja pilvet kauneimpiua
juuri sen kohdalla. Seurauksena oli kiintymiseni siihen lohduttoman sitkein veren sitein.
Veljien ja siskojen ja lähes kaikkien koulukavereiden lähtiessä maailmalle yksi toisensa
perästä minä jäin kotiseudulle ja tuli kirjailija, halusin kirjoittaa koko maailmalle kotiseu-
dun kauneudesta ja väkevyydestä ja sankarillisista, kärsineistä ja silti humoristisista,
useimmiten nauravista kuin itkevistä ihmisistä. – Ja kirjoittanen hautaan asti, vaikka ty-
perät kriitikot ja trenditietoisuutta elämän päätarkoituksena pitävät tollot kuinka sanovat
minua pilkallisessa sävyssä viimeiseksi korpikirjailijaksi ja maakuntakirjailijaksi, suoras-
taan haukkuvat liian hurmioituneista luontokuvauksista ja maalaiskansan ihannoinnista.

Periaatteessa Rautavaara koostunee erikoisen pitkälle samallaisista höpelöistä, kylähul-
luista myönteisessä merkityksessä. Kotiseudun kauneuden ja väkevyyden ihailu ja
kiitollisuudenvelka koko maan nykyisen hyvinvoinnin pohjan luomiseen osallistuneita raa-
tajaisiä ja -äitejä kohtaan näkyy vain käytännöllisellä ja yleishyödyllisellä tavalla – käten
työnä järjivalmin nostolla aikoinaan kaskitalonpojan hikistä ja kapoisaa leipää leventä-
nyttä ja siitä varmaan nimensäkin saaneen Rautavaaran hyväksi. Se näkyy myös kunnan-
isissä ja virkamiehissä talonpoikaisjärkenä ja realiteettien tajuna. Ruikutuksen ja pie-
nuuden ja kurjuuden uihkeen sijaan täällä vastataan pelottomasti ajan haasteisiin. Myös
valtakautensa aloittaneen, maaseudun tappajahallitukseksi sanotun uuden valtioneuvos-
ton lupaamaan kylmään kyytiin työ näytte varustautuvan yhteistyöllä toisten Pohjois-
Savon kuntien ja Kuopion kaupungin kanssa mm. maaseutuhallinnossa.

En etsimälläkään löytänyt netin Rautavaara-sivuilta mainintoja aikeista ryhtyä kriisikun-
naksi, jonka olisi kohtsiillään pakko liittyä johonkin toiseen kuntaan. Sensijaan saamme
lukea sieltä mm. Laajakaista kaikille-hankkeesta, on Rautavaaran Savottaa ja 2025-
agendaa kuntataloutta vakauttamassa, ja KYSTERIA turvaamassa perusterveydenhoitoa ja
vanhusten laitoshoidon.

Toki teillä näkyy olevan ongelmiakin, samoja kuin muissakin vähäväkisissä entisen kehi-
tysalueen kunnissa. Teollisuutta on niukanlaisesti ja EU on pitänyt huolen jotta perinteisiä
perheviljelmää ei pyöri enemmälti jaloissa ristinä. Velkaakin, työttömyyttä ja pakon edessä

tapahduvaa poismuuttoa on rehellisesti sanottuna ihan kotitarpeiksi. Kaikenkaikkiaan kuitenkin näyttäisi, että täällä tosiaan uskotaan tulevaisuuteen itsenäisenä kuntana ja voidaan syystä tai toisesta paremmin kuin monessa rintamaan kunnassa keskimäärin. Kuten kunnanjohtaja sanoo blogissaan: ”Jauhoja on riittävästi ja ne ovat hyvänlaatuisia”.

Riitelettekö työ edes koskaan kunnanvaltuustossa – päältä näyttää nimittäin siltä kuin täällä olisi vain yksi puolue, Rautavaaran puolue. Oikein tässä tuppaa kateeksi käymään. Nykyisenä alle 3000 asukkaan maalaiskuntien kasvavan ehdingon aikana voitte käyttäytyä täyvellä syyllä kuten eräs Väinö Leppänen aikonaan Lieksan puolessa – erittäin ruma mies josta sanottiin jotta ’nivel nenässä ja pää kukkurii kasvaa’, väittivät jotta sitä olisi lyöty ja joutunut kerran linnaankin pahannäkösyöven takia. Silti ylpeä mies ja remahteli humalapäissään iltamissa – kun voitti oveluudella sökössä ison rahapotin – jotta ”kyllä Väinö pärjää kunhan vain köyhät ja rumat pärjää.”

Onnittelunani ja menestyksen ja pitkän iän toivotuksena tälle rautaiselle pitäjälle esitän lopuksi alun eräästä kansallisrunoilija J.L. Runebergin runosta – siksikin että sen nimi sattuu olemaan ’Heinäkuun 5. päivä’ eli lähes niinkun tämä päivä. Se on tehty erään Suomen sodan sankariupseerin, eversti Dunckerin kunniaksi, joka kaatui Länsipohjan taistelussa heinäkuun viidentenä 1809. Siinä Runeberg kertoo, kun Väinö Stool vie hänet Näsijärven rantaan Dunckerin puolustaman maan kauneutta ihailemaan.

”Nyt kesäpäivä loistavi,
niin oudoks muuttaa mieleni taa aamu armahainen
Jos haluat niin lehtohon suvisen ilman sulohon
nyt käymme, nuorukainen – tää päivä juhlapäivä on.”

Soturi vanha lausui tään, pois verkon lasi kädestään,
Ja poikki kukkaisniittyjen, sinisen järven rannallen,
mi kastehelmin hohti, näin kävi kulku hiljainen.
Oi ihanuutta taivaan, maan,
Ei vanhus hiisku sanaakaan,
vain katsoo ihaellen.
Sai kyynel hälle silmähän, kun käteni tarttui hän
ja lausui hymyellen: ”Maan eestä kuolisitko tään?”

